

TRANZITORNI SPOMENICI

„Sve ima svoje Vreme – Rituali protiv zaboravljanja”
(Alles hat seine Zeit. Rituale gegen das Vergessen)
Priredili: Felicitas Heimann-Jelinek i Bernhard Purin, Kehrer Verlag, Heidelberg 2013. Monografija za istoimenu izložbu – Jevrejski muzej u Minhenu (Jüdisches Museum München).

FELICITAS HEIMANN-JELINEK BERNHARD PURIN (HG | EDS)

ALLES HAT SEINE ZEIT.
Rituale gegen das Vergessen
A TIME FOR EVERYTHING.
Rituals Against Forgetting

KEHRER

Verski i društveni događaji duge jevrejske prošlosti u Nemačkoj osmotreni su i dokumentovani kao rituali prelaženja. Monografija Felicitas Hajman-Jelinek, istoričarke kulture i Judaike i Bernharda Purina, direktora Jevrejskog muzeja u Minhenu, podešena je sa istoimenom muzeološkom postavkom, prvom takve vrste koja je, tokom 2013, imala premijeru upravo u Jevrejskom muzeju u Minhenu. Zdanje muzeja na Sent Jakobs placu, u novoj zgradi, projektovano je na arheološkoj poziciji stare Jevrejske zajednice grada, dovršavano polovinom prve decenije veka i otvoreno 2007. Ambijent pleni svojom svedenom monolitnošću, postajući markantno obeležje vlastitog eksterijera, kao što i odgovoran programski izbor sudeluje u gradskom jezgru kulture, a jednako u regionalnom i evropskom kontekstu.

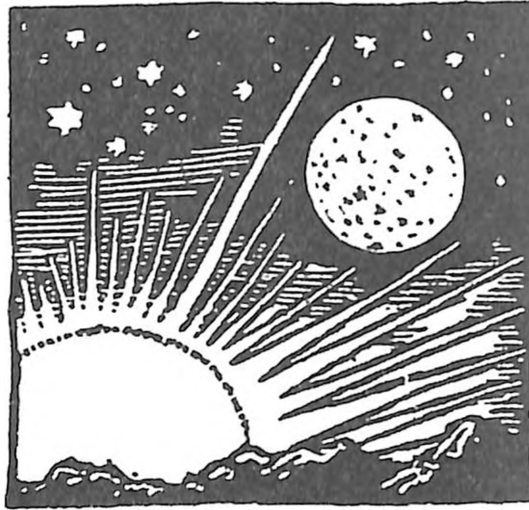
Odabrana dela za monografiju zasnovana su na probranim predmetima uvrštenim u izložbu koja je, sa muzeološke strane, odgovorila duhu komemoracijskog vremena koji sve više opsega i evropsku i globalnu kulturu. Svojstva same postavke umnogome odgovaraju fenomenu razgranate, sve aktivnije oblasti kulture pamćenja, kodifikovanja koje objedinjuje interdisciplinarno sagledavanje ostataka autentičnosti pređenih nalaza kulture. U tom smislu i tematska građa predmeta kao malenih poglavlja knjige odvija se po vidljivim registrima i predstavama, te otelotvoruje ostatke sudelovanja jevrejske kulture unutar prošlosti u Nemačkoj, datirane još od pre verskih ratova, kao i Reformacije 16. veka.

Uređenje same knjige sledi muzeološki metod u prostorima Jevrejskog muzeja u Minhenu te postaje monumentalno sagledavanje stranica vidljivih primera materijalne kulture i izazov statusa upamćivanja datom po čuvanim kao i, tokom vremena, menjanim religijskim pravilima judaizma.

Raspored izlaganja po poglavljima i odabranim predmetima je samo nalik na prošireni izložbeni katalog. Služeći se razbijenom predstavom Jevrejstva, pogotovo na tlu Nemačke, autorka Hajman-Jelinek odgovorila je zadatku naknadne post-muzeološke pretrage fragmenata. Umnogome se otud i izložbena postavka u Jevrejskom muzeju Minhena, kao i udaljavanje od bilo kakve totalizujuće slike materijalnih ostataka, pokazuje u drukčije osnaženoj predstavi. Postupak je na tragu praćenja koja su, po svoj prilici, u humanistici i u oblasti kulturnog pamćenja pionirski i sa etičkom odgovornošću postavili naučnički i supružnički par istraživača, profesori Alaida i Jan Asman, čije su knjige poput „Duge senke prošlosti” i „Kulture pamćenja” objavljene i na srpskom jeziku, gde je ukupna antropološka dimenzija tranzitornosti jevrejskih verskih rituala dovedena u nov poredak.



Tora-Schild München 1865. Gross Familie Kolektion



Misrach (Bad Mergentheim 1922)

Knjiga predstavlja razudenu građu dokumenata i predmeta, slika i nalaza gravitiranu iz pretežno južno nemačkih kolekcija. Judaika, koja se pojavljuje u svojim minucioznim detaljima, konceptijski je uplovila u začudno stopljen redosled. Vremena prelaženja od života, obreda raznolikih vrsta po petomilenijumskim kalendarskim praznicima slavljenja, do žaljenja i prelaska u smrt izvedena su sa senzibilnom pripovednom stranom nizanja i praćenja od temporalnih dimenzija judaizma, od pamćenja Solomonovog hrama, pamćenja statusa Reči i hebrejskog pisma, poimanja življenja, ljubavi, konačnosti i oslobađanja. Isto tako, praćeni su i u kataloškom maniru knjige dati uvidi u pojmove svih stepena zakonitosti po Tori, pobjedi, sećanju na mit o stvaranju sveta, na progonstva, na prisutnost i izazov zla i, na kraju, na logore. Udaljavanje od zaborava prati proces predmetnog udaljavanja od adekvatnog predstavljanja. Ta starinarska i nasumična metoda u odabranim i raznolikim objavama predmeta preobraća se u zasebne pripovesti. Ovim postupkom stvorene su teritorije koje ne bi trebalo zaboraviti, a time je načinjen i odgovarajući stav ka komemorativnoj funkciji kakvu Jevrejski muzej u svojoj društvenoj misiji, u bilo kojoj sredini, i treba da ispoljava. Otuda ne samo da su rituali prelaženja životnog ciklusa, dati kao deonice kolektivnog istorijskog pamćenja, već se i religijska – kalendarska cikličnost približava mentalnim poimanjima. Od Kiduš pehara neizostavnog za ritual, preko srebrnih Havdala, iluminiranih rukopisa istrgnutih stranica iz Hagada 8.

veka, deonice upotpunjuju pripovesti ne samo muzeološke već i referentne obrade, poput povesti i podataka o raznolikim radionicama. Stranice smenjuje kaleidoskop različitosti: od raznolikih štitnika za Toru, kolibe za praznik Sukot, svećnjaka za Hanuku ranog 19. veka ili ilustrativnih linoreza predstave Mizraha iz dvadesetih godina u nagoveštaju Art Deko stila. Raznoliki predmeti zanatske izrade ističu primere vrhunskih kujundžijskih dometa, preko bronzanih Seder tanjira i dekoracije, do primenjenih ilustracija i štampanih reklama. Dosegnuta je nova metonimijska podela po fenomenu i tragediji prisilnog jevrejskog nestajanja apstraktnija, zamišljena i nestala sredina.

U izvesnom smislu, ovakva koncepcija sadržine knjiga, a po svemu sudeći i izložbe „Sve ima svoje Vreme – Ritualni protiv zaboravljanja” odgovara poetici digresije, postupku razbijenosti koji uticajno struji u zamišljenim etapama savremene kulture. Izvesno je da se post-strukturalna metoda pokazuje kao logičan ishod antropoloških tragova postojanja koje su jevrejske zajednice upisivale u svojim običajima ali i vrstama podela. Slučajevi takve temporalizacije mogu da upute na literarne postupke, inicirane za potomstvo, pristupom rano preminulog nemačkog pisca nastanjenog u Velikoj Britaniji, Vilfreda Georga Zebalda, čije su novele i pripovetke prevedene na srpski od 2005. Izgleda da se Zebaldova arhivska fantazmatska i, po dokumentima i nalazima, realna potvrдна činjenica stvarnosti ukupnog mišljenja o pamćenju i uspomenu izuzetno dobro upisuje unutar korpusa ovakvih zahvata nad materijanim tragovima. Svojevrsan piščev kulturološki ekvilibrijum nudi višestruke ulaske u pripovesti, a koje rituali i pitanja opstanka jevrejske tradicije izuzetno potkrepljeno i omogućuju. Takva muzejska vodilja digresije donosi iznenađenja. Maleni predmet, zapisani dokument, molitveni zapis iz svitka iz sinagoge ili iscepana fotografija, a što pokazuje i savremena književnost i vizuelna umetnost komemoracije, pre svega, na Holokaust deluje i u ovoj knjizi. Njenu završnicu otud, s vizuelne strane, čini ciklus od četrnaest fotografija umetnice Kuintan Ane Viksvou iz Njujorka, posvećen ‘Sonderbauten’, porušenim i nedokumentovanim prostorima javnih kuća za nemačke oficire unutar logora Dahau. I takav projekat knjige i izložbe, sa svojom elegičnom i ukomponovanom notom naslojenih informacija, obrazuje finale neophodan i suprotstavljen današnjim fenomenima postepenog ili, isto tako, nasilnog zaboravljanja.

Nikola Šuica